

فصلنامه جامعه‌شناسی سبک زندگی، سال اول، شماره چهارم، زمستان ۹۴، صفحات ۹۹-۱۳۵

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۴/۰۸/۱۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۰/۲۱

مطالعه جامعه‌شناختی رابطه دینداری و سبک زندگی شهروندان (مورد مطالعه: شهر آران و بیدگل کاشان)

مهران سهراب زاده^۱

طاها عشایری^۲

موسی سعادت‌تی^۳

اعظم نژادی^۴

چکیده

برخلاف جوامع سنتی، در جامعه معاصر به واسطه اهمیت یافتن خود، مسئولیت شخصی و ظهور جامعه مصرفی در زندگی، قدرت انتخاب نیز بیشتر شده است به این ترتیب سبک زندگی با انتخابی شدن زندگی روزمره معنا یافته است. سبک زندگی بازمودی از جستجوی هویت و انتخاب فردی است و راهی برای تعریف ایستارها، ارزش‌ها و همچنین نشانگر ثروت و موقعیت اجتماعی افراد می‌باشد. هدف اصلی پژوهش حاضر این است که ارتباط بین دینداری و سبک زندگی شهروندان را تبیین نماید. روش پژوهش پیمایش بوده و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری مورد پژوهش به تعداد ۴۹۵۱۶ نفر می‌باشد که از این تعداد، بر اساس فرمول کوکران، ۳۲۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. همچنین، ضریب آلفای کرونباخ جهت برآورد پایایی مقیاس‌ها بالاتر از ۰/۷ برآورد گردید. یافته‌های حاصل از آزمون همبستگی نشان داد که بین متغیر دینداری و تمامی ابعاد متغیر سبک زندگی شامل نمادهای منزلتی، الگوهای رفتاری، مصرف‌گرایی، قانون‌گرایی، نقش‌های خانوادگی و نقش‌های شغلی رابطه معناداری وجود دارد، همچنین نتایج تحلیل رگرسیونی چند متغیر حاکی از آن است که متغیرهای مستقل تحقیق توانسته‌اند، ۴۱/۸ درصد از تغییرات متغیر سبک زندگی را تبیین نمایند.

واژگان کلیدی: دینداری، سبک زندگی، نماد منزلتی، مصرف‌گرایی، قانون‌گرایی

ms3102002@yahoo.com

t.ashayeri@gmail.com

saadati.2245@yahoo.com

Azam_nejzdi@yahoo.com

۱. دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه کاشان (نویسنده مسئول)

۲. دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی دانشگاه کاشان

۳. دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی دانشگاه کاشان

۴. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی دانشگاه کاشان

مقدمه

سبک زندگی مفهومی است که با انتخابی شدن زندگی روزمره معنا می‌یابد. بدین ترتیب برخلاف جوامع سنتی که افراد جایگزین اندکی در میان برنامه‌های زندگی داشتند، در جامعه معاصر به واسطه اهمیت یافتن خود و مسئولیت شخصی و ظهور جامعه مصرفی در زندگی، قدرت انتخاب نیز بیشتر شده است. اهمیت یافتن انتخاب در جامعه ایران بیش از هر چیز در عرصه امکان مصرف کالاهای مادی متنوع تجلی یافته است، تغییر چهره شهرهای بزرگ ایران و روند فزاینده توجه به سطحی‌ترین بخش مصرف این مسئله را به خوبی بیان می‌دارد (ربانی، ۱۳۸۷: ۱). سبک زندگی عبارت از طیف رفتاری که اصلی انجام بخش بر آن حاکم است و عرصه‌ای از زندگی را تحت پوشش قرار می‌دهد و در میان گروهی از افراد جامعه قابل مشاهده است. در اصل سبک زندگی زائیده انتخاب‌های مردم در میان محدودیت‌های ساختاری‌شان است (فاضلی، ۱۳۸۲: ۳۴).

سبک زندگی بیش از هر چیز از خلال درونی کردن رفتارها و باورها در ظرف روزمرگی عمل می‌کند و باعث تولید و بازتولید هویت و ارزش می‌شود. سبک‌های زندگی مرسوم در جامعه یک جنبه از فرهنگ آن جامعه را شکل می‌دهند. پس سبک زندگی فرد بازتابی از ارزش‌های فرد و هنجارهایی است که به این ارزش‌ها مربوط می‌شود. هر سبک زندگی شامل یک الگوی معنادار از روابط میان ارزش‌ها، نگرش‌ها و اعمال احتمالی است (حسینی، ۱۳۷۸: ۲۷). جامعه بستر فرایندها و کنش‌ها و واکنش‌های فردی-اجتماعی متعددی می‌باشد که در شرایط مختلف نظم حاکم بر آن دچار تغییرات و تحولاتی می‌گردد که گاه به سمت وسوی بهبود و گاهی به سوی دگرگونی و پیشرفت سوق می‌یابد.

از جمله متغیرهایی که در اغلب مکاتب و اندیشه‌ها مورد تأکید قرار گرفته و به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شکل و نوع و روند تغییرات در اجتماع و بر روی افراد مورد تأکید واقع گردیده، نهاد دین می‌باشد. دین‌داری دارای کارکردها و اثرات ویژه‌ای در تمام زوایای زندگی بشری است. افراد دین‌دار بسیاری از کنش‌ها، افکار، شیوه زندگی، ارزش‌ها و حالت‌های خود را بر اساس دین تعیین می‌کنند و دین را ناظر بر زندگی خود می‌دانند. به‌زعم روان‌شناسان و جامعه‌شناسان، دین در زندگی فردی و اجتماعی انسان نقش سازنده‌ای داشته و دارد تا جایی که پیتز برگر^۱ می‌گوید: آنان که از نقش دین در تحلیل مسائل جهان معاصر غفلت می‌ورزند، مرتکب خطای بزرگی می‌شوند. یوآخیم واخ^۲، بر این باور است که دین در واقع مهم‌ترین عامل تأثیرگذار محسوب می‌گردد (زاکرمن، ۱۳۸۴: ۱۷۴). دین در همه خانواده‌ها و روابط اجتماعی آن‌ها و در اکثر فعالیت‌های همگانی و امور روزمره همگان دخیل است. در نتیجه همان‌طور که محیط اجتماعی- فرهنگی بر دین تأثیر می‌گذارد بر همان وجه نیز دین بر آن تأثیر می‌گذارد. دین غالباً می‌تواند عامل نیرومند تعیین‌کننده پدیده‌های اجتماعی باشد، به نهادها شکل بدهد، بر ارزش‌ها تأثیر بگذارد و روابط را تحت نفوذ خود بگیرد (همان: ۱۷۵).

مصرف و فرهنگ مصرفی یکی از موارد مهم در سبک زندگی است. ظهور جامعه مصرفی به واسطه فزونی کالاهای مادی از یکسو و دموکراتیزه شدن مصرف و عمومیت یافتن آن از سوی دیگر به انتخابی شدن زندگی روزمره می‌انجامد و همین امر نشان‌دهنده اهمیت روزافزون سبک زندگی در جامعه معاصر می‌باشد. سبک

---

1. Peter L. Berger
2. Joachim Wach.

زندگی نتیجه همه‌گزينش‌ها، ترجیحات و رفتارهایی است که فرد در ارتباط با کالاهای مادی و فرهنگ مصرفی انجام می‌دهد (ربانی، ۱۳۸۷: ۳). رؤیت‌پذیری فزاینده مکان‌های مصرف و تکثیر و فزونی کالاهای مصرفی و تصاویر به این امر منجر شده است که امروزه مفسران اجتماعی از مصرف بیشتر از تولید به‌عنوان نیروی پیش‌برنده جامعه معاصر یاد کنند. حوزه‌های بسیار کمی در زندگی روزمره وجود دارد که تحت تأثیر روندها و اعمال مصرفی قرار نگیرند و یا به آن مربوط نشوند (سعیدی، ۱۳۸۲: ۳۴).

با توجه به مباحث فوق‌هدف اصلی که پژوهش حاضر قصد جواب به آن را دارد عبارت از این می‌باشد که چه ارتباطی بین میزان دین‌داری و سبک زندگی شهروندان شهرهای آران و بیدگل وجود دارد؟ دین به‌عنوان یک‌نهاد اجتماعی هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی تأثیرات و کارکردهای بسزایی دارد. سبک زندگی در کنار تأثیراتی که بر افراد دارد، خود از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد که یکی از عوامل مؤثر دین‌داری می‌باشد. تأثیرات دین به حدی است که موجب آن می‌شود، افرادی که دارای سطح بالای دین‌داری هستند، سبک زندگی بسیار متفاوتی نسبت به افرادی باشند که میزان دین‌داری آن‌ها در سطح پائین تری است.

پیشینه پژوهش

خواجانه‌نوری، ریاحی و مساوات (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان سبک زندگی و میزان دین‌داری جوانان (مورد مطالعه: جوانان شیراز) انجام داده‌اند، نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای جنسیت، تحصیلات، سبک فراغتی جدید، مصرف جدید، فناوری اطلاعاتی و ارتباطی جدید و سبک مذهبی و مدیریت بدن با دین‌داری رابطه معنی‌داری داشته است.

رحمانی فیروز جاه و سهرابی (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان بررسی جامعه‌شناختی رابطه بین سبک زندگی و دین‌داری (مطالعه موردی شهر ساری) انجام داده‌اند، یافته‌ها نشان می‌دهد که بین سبک زندگی و نوع دین‌داری رابطه معنی‌داری وجود دارد ولی بین سبک زندگی و میزان دین‌داری رابطه‌ای وجود نداشت.

کرمی قهی و زادسر (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان سنجش رابطه دین‌داری و سبک زندگی (مطالعه موردی زنان ۲۰ ساله و بیشتر ساکن شهر تهران) انجام داده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه سن و دین‌داری در حد ضعیف بوده است. همچنین رابطه بین سبک زندگی زنان، مدیریت بدن، هنجارهای مصرف با دین‌داری معنی‌دار بوده است.

نیازی و نصرآبادی (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین میزان دین‌داری و سبک زندگی شهروندان (مطالعه موردی: شهر کاشان)، انجام داده‌اند، نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان دین‌داری و هر یک از ابعاد سبک زندگی و نوع سبک زندگی پاسخگویان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

کاهله و همکاران^۱ (۲۰۰۸) پژوهشی با عنوان مذهب، تعصب مذهبی و ارزش‌ها در رفتار مصرف‌کنندگان در بین ۱۵۰۰ نفر از مردم سنگاپور انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که مذهب و تعصب تأثیری معنی‌داری بر نگرش‌ها و رفتار مصرفی افراد دارد.

آرمفیلد و هربلت^۲ (۲۰۰۵) پژوهشی با عنوان رابطه بین مصرف، سبک زندگی و

---

1. Kahle & etal

2. Armfield & Holbert

اعتقادات دینی انجام داده‌اند یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد رفتارهای مذهبی مانند رفتن به کلیسا، خواندن کتاب‌های مذهبی، طرز نگرش و اعتقاد به خدا در سبک زندگی تأثیر دارد.

بگنهلد^۱ (۲۰۱۲) پژوهشی با عنوان نابرابری اجتماعی و جامعه‌شناسی سبک زندگی: ابعاد مادی و فرهنگی قشربندی اجتماعی انجام داده، نتایج نشان می‌دهد که سبک زندگی تابعی از فضای اجتماعی، امکانات رفاهی، طبقه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بوده و همچنین از میزان عقاید دین‌داری نظیر مراجعه به مکان‌های مذهبی، شرکت در جلسات مذهبی، خیریه‌ها و داشتن حس مذهبی و عرفانی تأثیر می‌پذیرد.

چارچوب نظری

طرح مفهوم سبک زندگی بدون ارجاع به مفاهیمی چون مصرف و فرهنگ مصرفی بی‌معناست. چراکه اهمیت دوباره این مفهوم در مباحث امروزی علوم اجتماعی در ابتدا به ظهور جامعه مصرفی یعنی عصر فراوانی و انباشت کالاها و شکل‌گیری فرهنگ مصرفی برمی‌گردد. عصری که نگاه به مصرف نه صرفاً همچون یک روند اقتصادی منفعت‌گرایانه بلکه به‌مثابه روندی اجتماعی- فرهنگی که شامل نشانه‌ها و نمادهای فرهنگی نیز هست در نظر گرفته می‌شود (شالچی، ۱۳۸۶: ۱۰۲).

گیدنز^۲ مفهوم سبک زندگی را یکی از جالب‌توجه‌ترین نمونه‌های پروژه تأملی خود می‌داند و آن را در درون زمینه وسیع‌تر مدرنیته و فردی شدن طرح می‌کند. در نظر او سنت‌ها و رسوم گذشته، زندگی را در محدوده کانال‌های از پیش تعیین شده به

1. Bogenhold

2. Giddens

جریان می‌اندازد، تجدد اما فرد را رودرروی تنوع غامضی از انتخاب‌های ممکن قرار می‌دهد و یکی از پیامدهای این شرایط، اهمیت یافتن سبک زندگی است (گیدنز، ۱۱۹:۱۳۷۸).

از زاویه‌ای دیگر، گسترش سبک زندگی فردی به‌جای شیوه زندگی بر مبنای طبقه را می‌توان با قدرت پیدا کردن خویشتن فرد مدرن هم توضیح داد. به بیان گیدنز، بازاندیشی یکی از مؤلفه‌های دنیای مدرن است. بدین معنا که دنیای مدرن یافته‌های حاصل از نظام‌های انتزاعی را مرتباً در سازمان‌دهی مجدد خود به کار می‌برد. بازاندیشی عصر مدرن پویایی و تحرک بی‌سابقه‌ای به آن داده، به نحوی که در هیچ‌یک از فرهنگ‌های ماقبل مدرن وجود نداشته است. یکی از پیامدهای بازاندیشی در خویشتن، پیدایش سبک زندگی است. در فرهنگ‌های ماقبل مدرن هم شاهد وجود انتخاب‌هایی برای افراد هستیم؛ اما گزینه‌های گوناگون به هم شباهت دارند و دامنه و تعداد آن‌ها چنان محدود است که سبب می‌شود تنها سبک مشخصی برای زندگی در هر فرهنگی تعریف شده باشد و همه افراد متعلق به فرهنگ‌های یکسان به سبک تقریباً مشابهی زندگی کنند. در اینجا نکته مهم، تطابق همه افراد با ارزش‌های همسان منبعت از فرهنگ واحد است و نه امکان انتخاب‌هایی که گاهی پیدا می‌شوند (علیخواه، ۱۴۸:۱۳۸۳).

تورستن وبلن^۱ اگرچه مستقیماً درباره سبک زندگی صحبت نکرده است، اما این ایده را مطرح کرده که داشتن سبکی خاص به معنای چیزی بیشتر از علایق خاص فراغت است. داشتن سبک زندگی خاص و خودنمایی برای نشان دادن تعلق به

---

1. Thorstein Veblen

گروهی خاص در جامعه به برجسته کردن تمایزهای گروه‌های دیگر منجر شده است (نازک‌تبار و همکاران، ۱۳۸۵: ۳۳).

به نظر زیمل^۱، مصرف کالاها و ایجاد سبک‌های زندگی از سویی برای فرد هویت‌بخش بوده و از سویی دیگر متمایزکننده است و در جوامع اولیه، افراد هویت خود را از گروه می‌گرفتند. از این رو، بسیار همگن بودند؛ اما در جوامع مدرن فرآیند هویت، فردی شده است. به نظر زیمل در شهرهای بزرگ، شخص مصرف می‌کند تا هویتی را که دوست دارد برای خود بسازد (کوزر^۲، ۱۳۸۳: ۴۰).

بورديو^۳ با مفهوم «فضای اجتماعی»^۴ سبک‌های زندگی مختلف را نشان می‌دهد. فضای اجتماعی به این ترتیب ساخته می‌شود که عوامل و گروه‌های اجتماعی بر اساس حجم و میزان سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی با برخی افراد اشتراکاتی می‌یابند و با برخی دیگر فاصله پیدا می‌کنند (فقیهی و همکاران، ۱۳۸۵: ۷۸).

تعریف مفاهیم به کار رفته در پژوهش

سبک زندگی

سبک زندگی یکی از مفاهیمی است که در نیمه دوم قرن بیستم مورد توجه جدی و اقبال جامعه‌شناسان قرار گرفت. با طرح مباحث مربوط به مدرنیته، هویت، مصرف و انگیزه‌های مصرف‌کنندگان از سوی جامعه‌شناسان بستر مناسبی جهت رشد مطالعات و تحقیقات تجربی در این زمینه فراهم شد. این گسترش با محوریت نظریات و آرای

1. Simmel
2. Cozer
3. Bourdieu
4. Social space

جامعه‌شناسانی همچون ماکس وبر، گیدنز، ویلن، بوردیو، پیترسون^۱ و... انجام گرفت.

مفهوم سبک زندگی اولین بار در سال ۱۹۲۹ توسط آلفرد آدلر^۲، روان‌شناس اجتماعی، مطرح شد و بعد از یک دوره افول، مجدداً از سال ۱۹۶۱ مورد اقبال اندیشمندان به‌خصوص جامعه‌شناسان قرار گرفت.

در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و مفهوم‌سازی وجود دارد، یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰ که سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به‌عنوان شاخص تعیین طبقه اجتماعی به‌کاررفته است و دوم به‌عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (بوردیو) و در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روزبه‌روز افزایش می‌یابد (اباذری، ۱۳۸۱: ۲۳۱).

دیوید چنی^۳ سبک‌های زندگی را مشخصه‌هایی از دنیای مدرن می‌داند. از نظر او افرادی که در جوامع مدرن زندگی می‌کنند از مفهوم سبک زندگی جهت توصیف اعمال خود و سایرین استفاده می‌کنند. سبک‌های زندگی الگوهایی از کنش هستند که افراد را از یکدیگر متمایز می‌کنند؛ بنابراین دیوید چنی به کارکرد هویت بخشی سبک زندگی نیز اشاره می‌کند (چنی، ۱۳۷۸: ۷۶).

بوردیو سبک زندگی را نتیجه قابل‌رؤی‌تی از ابراز عادت می‌داند از نظر او همه چیزهایی که انسان را احاطه کرده است مثل مسکن، اسباب و اثاثیه، کتاب‌ها،

---

1. Peaterson

2. Addler

3. David Cheni

سیگارها، عطرها، لباس‌ها و غیره بخشی از سبک زندگی او می‌باشند (پالومتس^۱، ۱۹۹۸: ۶۵).

نکته حائز اهمیت این است که اگرچه سبک زندگی الگوی خاص فعالیت در زندگی روزمره می‌باشد که هر فرد را توصیف می‌نماید؛ اما درعین حال هر فردی سبک زندگی خود را با شرایط عمومی و اجتماعی تطبیق می‌دهد و به تعبیر ریمر^۲ ما سبک‌های زندگی خود را در ارتباط با سبک‌های زندگی سایر افراد انتخاب می‌نماییم (سراج زاده و همکاران، ۱۳۸۰: ۵۶) و این مسئله به اهمیت اجتماعی این مفهوم اشاره دارد. برخی چون گیدنز سبک زندگی را نتیجه همه انتخاب‌ها و گزینش‌هایی می‌داند که شخص نسبت به زندگی خود انجام می‌دهد. این بدان معنی است که این مفهوم از طریق چهره‌ها (انتخاب لباس و رفتار) همچنین از طریق اعمال و کردارها (انتخاب فعالیت‌های فراغت و اشیا) و از طریق انتخاب دوستان نیز بیان می‌شود (سعیدی، ۱۳۸۲: ۴۵).

مؤلفه‌های سبک زندگی

- ۱- نمادهای منزلتی: مسکن و املاک، اتومبیل، تلفن همراه، تزئینات، دکوراسیون و پوشش ظاهری.
- ۲- الگوهای رفتاری: طرز گذران اوقات فراغت، تفریحات و ورزش، نوع بیان و لهجه، لحن و گفتار، طرز آرایش و پیرایش ظاهر.
- ۳- نمادهای فرهنگی: نمادهای بومی- محلی، نمادهای ملی، نمادهای فراملی و جهانی، نمادهای سنتی، نمادهای مدرن.

1. Palumets
2. Rimer

۴- نقش‌های اجتماعی: نقش‌های مبتنی بر روابط شغلی و حرفه‌ای، نقش‌های شخصی، نقش‌های اجتماعی، نقش‌های خانوادگی و خویشاوندی.

۵- ارزش‌های اجتماعی: جمع‌گرایی و فردگرایی، آینده‌نگری و گذشته‌گرایی، کار و تلاش فردی و جمعی، تقسیم‌کار، تخصص، ثروت و دارایی، امنیت و آسایش، معنویت‌گرایی، دنیاگرایی، قدرت‌مداری، خوشبختی و سعادت، حرمت و احترام، قانون‌گرایی (رسولی، ۱۳۸۵: ۶۱).

دینداری

مجموعه قواعد اعتقادی، اخلاقی، فقهی و حقوقی است که خداوند به منظور اداره فرد و جامعه انسانی و پرورش انسان‌ها در اختیار بشر قرار داده است (آملی، ۱۳۸۰: ۳۳). اسمیت^۱، مردم‌شناسی است که رویکرد کارکردی‌اش به دین از طریق مردم‌شناسان فرانسوی و شخص دورکیم به جامعه‌شناسی دین منتقل شده و جریان پرقدرتی را در حوزه دین پژوهی پدید آورده است. او تلقی خویش را از دین چنین بیان می‌دارد: دین را نباید وسیله‌ای برای تکریم و نجات ارواح تلقی کرد. بلکه باید طریقه‌ای در صیانت و رفاه جامعه قلمداد نمود. ادیان باستانی جزئی از نظم عمومی اجتماع خویش بودند که خدا و بشر را توأمأ در برمی‌گرفتند (شجاعی زند، ۱۳۸۰: ۴۵).

به‌طور کلی تعریف‌های دین، یا جوهری است یا کارکردی. در تعریف جوهری مذهب بر مبنای محتوای فضایی آن تعریف می‌شود و در نوع دوم (کارکردی) مذهب برحسب جایگاه یا نقشی که در نظام اجتماعی دارد، یعنی برحسب تعادل و نظم روانی

---

1. Smith

که برای افراد ایجاد می‌کند یا نقشی که در یکپارچگی و همبستگی اجتماعی ایفا می‌کند، تعریف می‌شود (حمیدی و همکاران، ۱۳۸۵: ۳۳).

دورکیم بر کارکردهای دیگر دین در انضباط بخشی، حفظ و انتقال میراث اجتماعی گروه و پدید آمدن احساس خوشبختی در مؤمنان تأکید کرده است. هاری آلپرت^۱ پژوهشگر دورکیمی، چهار کارکرد عمده دین را از نظر دورکیم به‌عنوان نیروهای اجتماعی انضباط‌بخش، انسجام‌بخش، حیات‌بخش و خوشبختی‌بخش طبقه‌بندی کرده است. آیین‌های مذهبی از طریق تحمیل انضباط بر نفس و قدری خویشنداری، انسان‌ها را برای زندگی اجتماعی آماده می‌سازند. تشریفات مذهبی مردم را گرد هم می‌آورند و بدین‌سان، پیوندهای مشترکشان را دوباره تصدیق می‌کنند و در نتیجه، همبستگی اجتماعی را تحکیم می‌بخشند. اجرای مراسم مذهبی، میراث اجتماعی گروه را ابقاء و احیاء می‌کند و ارزش‌های پایدار آن را به نسل‌های آینده انتقال می‌دهد. سرانجام، دین یک کارکرد خوشبختی‌بخش نیز دارد، زیرا که با برانگیختن احساس خوشبختی در مؤمنان و احساس اطمینان به حقانیت ضروری جهان اخلاقی‌ای که خودشان جزئی از آن‌اند، با احساس ناکامی و فقدان ایمان در آن‌ها مقابله می‌کند. دین با مقابله با احساس فقدان که در مورد مرگ هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی تجربه می‌شود به تثبیت توازن اعتماد خصوصی و عمومی یاری می‌رساند. در وسیع‌ترین سطح، دین به‌عنوان یک نهاد اجتماعی، به گرفتاری‌های وجودی انسان معنای خاصی می‌بخشد، زیرا فرد را به قلمرو فرا فردی ارزش‌های متعالی وابسته می‌سازد، همان ارزش‌هایی که در نهایت امر ریشه در جامعه

---

1. Harry Alpert

دارند (همیلتون^۱، ۱۳۸۱: ۸۷) رابرتسون اضافه می‌کند که کنش مذهبی کنشی است که بر مبنای بازشناخت تمایز تجربی از امور فرا تجربی شکل می‌گیرد. به نظر او دین دو کارکرد دارد: ۱- تنظیم‌کننده رفتار فردی برای خیر همگان است و ۲- برانگیزاننده احساس اشتراک و وحدت اجتماعی مثل مناسک است (پترسون^۲ و همکاران، ۱۳۷۷: ۳۵).

با توجه به نظریات مطرح‌شده در یک نگاه کلی ابعاد دین عبارت است از: بُعد اعتقادی، بُعد مناسکی، بُعد تجربی، بُعد فکری و بُعد پیامدی.

۱- بعد اعتقادی یا باورهای دینی: نوعی ادراک فردی برخاسته از معرفت دینی که به فرد بینش خاصی نسبت به حقانیت اصول دینی ارائه می‌دهد. در واقع بعد اعتقادی عبارت است از: باورهایی که انتظار می‌رود، پیروان آن دین بدان اعتقاد داشته باشند. همچون اعتقاد به وجود خدا، بهشت و جهنم، نبوت، عدالت، امامت در بین شیعیان، قرآن.

۲- بعد مناسکی: آداب و رسوم تدوین‌شده و در میان معتقدان به دین، رفتارهای نمونه‌ای به حساب می‌آیند. مناسک به‌طور کامل، مراسمی هستند که هر دین از پیروان خود انتظار دارد آن‌ها را به‌جا آورند.

مناسک و رفتارهای دینی را می‌توان در دو بُعد فردی و جمعی در نظر گرفت: مناسک فردی همچون، نمازخواندن، روزه گرفتن، قرآن خواندن و مناسک جمعی همچون نماز جماعت و جمعه، شرکت در مراسم دینی می‌باشد.

1. Hamilton

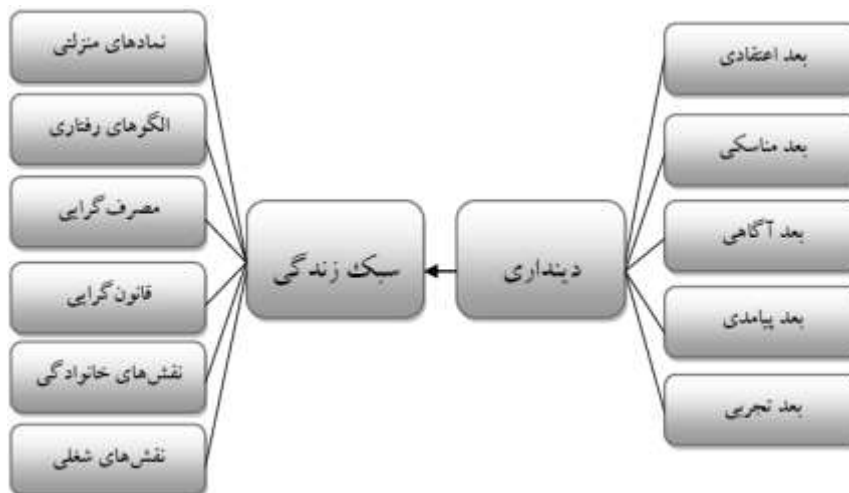
2. Patterson & etal

۳- بعد تجربی: موقعیت‌های برتر ایجادشده‌ای که فرد در آنها خود را رویاروی و مواجه با یک شعور برتر احساس می‌کند؛ مانند؛ احساس حضور خدا در کارهای روزانه، ترس از گناه، توبه، خواب‌های دینی.

۴- بعد آگاهی یا دانش دینی: شامل حداقل آگاهی فرد مؤمن از دین موردقبول خود اوست؛ زیرا شناخت از اصول و فروع دین و سنت‌ها، تاریخ و سایر امور دینی در حداقلی از سطح ممکن لازم است تا فرد را به عمل دینی بکشاند (فرجی، ۱۳۸۸: ۸۷).

مدل تحلیلی پژوهش

با توجه به مباحث نظری فوق و رابطه بین دین‌داری و سبک زندگی می‌توان مدل مفهومی پژوهش حاضر را به شرح زیر ترسیم نمود.

نمودار شماره (۱): مدل تحلیلی تحقیق

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به چارچوب نظری و پیشینه تجربی مطرح شده، فرضیه‌های پژوه حاضر به صورت زیر طرح می‌گردد:

فرضیه اصلی تحقیق

بین دینداری و سبک زندگی شهروندان رابطه وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی تحقیق

بین دینداری و نمادهای منزلتی شهروندان رابطه وجود دارد.

بین دینداری و الگوهای رفتاری شهروندان رابطه وجود دارد.

بین دینداری و مصرف‌گرایی شهروندان رابطه وجود دارد.

بین دینداری و قانون‌گرایی شهروندان رابطه وجود دارد.

بین دینداری و نقش‌های خانوادگی شهروندان رابطه وجود دارد.

بین دینداری و نقش‌های شغلی شهروندان رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با روش پیمایش انجام گرفته است. پیمایش پژوهشی است توصیفی-تبیینی که بر اساس انتخاب نمونه‌ای تصادفی و معرف از افراد جامعه پژوهشی و پاسخ آن‌ها به یک مجموعه پرسش از پرسشنامه، نظرسنجی و یا روش‌های دیگر به مطالعه وضع موجود اعم از نگرش‌ها، عقیده‌ها، رفتارها و به‌طور کلی استخراج اطلاعات درباره شرایط زندگی و مقوله‌هایی که افراد را معین می‌گردانند، می‌پردازد

(میرزائی، ۱۳۸۸: ۶۴). جامعه آماری در پژوهش حاضر شامل شهروندان شهرهای آران و بیدگل به تعداد ۴۹۵۱۶ نفر می‌باشد که از این تعداد، با استفاده از فرمول کوکران نفر به عنوان ۳۲۰ حجم نمونه انتخاب شده و از طریق نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک پرسشنامه بین آن‌ها توزیع گردیده است. جهت برآورد اعتبار و پایایی مقیاس‌ها نیز به ترتیب از اعتبار صوری و تکنیک آلفای کرونباخ استفاده شده است، که ضرایب پایایی به دست آمده برای تمامی ابعاد متغیرها بالاتر از ۷/۰ بوده و به لحاظ آماری قابل قبول می‌باشد.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

در این بخش به تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق پرداخته شده است.

سبک زندگی: تعریف مفهومی: سبک زندگی روش الگومند مصرف، درک و ارزش‌گذاری فرهنگ مادی است که استقرار معیارهای هویتی را در چارچوب زمان و مکان ممکن می‌سازد (گنجی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۱).

در پژوهش حاضر، متغیر سبک زندگی در شش بعد شامل نمادهای منزلتی، الگوهای رفتاری، مصرف‌گرایی، قانون‌گرایی، نقش‌های خانوادگی و نقش‌های شغلی در سطح سنجش رتبه‌ای و در قالب طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است. در ادامه به تعاریف مفهومی و عملیاتی هر یک از ابعاد مذکور پرداخته می‌شود:

نمادهای منزلتی: تعریف مفهومی: مقام فرد یا گروه با توجه به توزیعشان (حیثیت) در یک نظام اجتماعی است که در مواردی به‌طور تلویحی و با در نظر گرفتن

چگونگی توزیع حقوق، مسئولیت‌ها، قدرت و اقتدار با چارچوب همان نظام همراه است.

تعریف عملیاتی:

- در هنگام خرید، بیشتر به خرید کالاهای تجملی و تزیینات می‌پردازم.
  - لباس خود را متناسب با مد انتخاب می‌کنم.
  - در انتخاب لباس به زیبایی و رنگ لباس اهمیت می‌دهم (شالچی، ۱۳۸۶: ۱۰۰).
- الگوهای رفتاری: تعریف مفهومی: اصطلاحی کلی و پوششی برای اعمال، فعالیت‌ها، بازتاب‌ها، حرکات، فرایندها و به‌طور خلاصه هر واکنش قابل‌سنجش ارگانسیم. در ارتباط با موجودات انسانی این اصطلاح معمولاً به عملکرد فرد به‌عنوان یک واحد اطلاق می‌شود (پور افکاری، ۱۳۷۳: ۱۷۱).

تعریف عملیاتی:

- اوقات فراغت در زندگی نقش بسیار مهمی دارد.
- برای گذراندن اوقات فراغت از فن‌آوری‌های جدید مانند رایانه، اینترنت، سینما و... استفاده می‌کنم.
- جذاب و خوش‌قیافه بودن جزء صفات با اهمیت زندگی من است (شالچی، ۱۳۸۶: ۱۰۲)

مصروف‌گرایی: تعریف مفهومی: در هر جامعه‌ای مخصوصاً در جوامع متنفع، طبقات بالا و بعد از آنان دیگر طبقات در صورت احراز توان مالی به‌صورت بعضی از کالاها

نه به جهت سود جستن از آنان در راه رفع مشکلات خویش بلکه برای خودنمایی در برابر دیگران گرایش دارند و در این اندیشه‌اند که کاربرد این کالا آنان را به رده‌ای بالاتر ارتقا داده و موجبات افزایش اعتبارشان در برابر بینندگان را فراهم سازد (بیرو، ۱۳۸۰:۶۷).

تعریف عملیاتی:

- بیش از حد نیاز خرید می‌نمایم.
  - از خرید کالاهای لوکس و غیر ضروری لذت می‌برم.
  - باید همگام با مد روز اقدام به خرید نمود.
  - در خرید و گشت و گذار نباید پیش اطرافیان کم آورد.
- نقش‌های شغلی و حرفه‌ای: تعریف مفهومی: کار و عمل معینی است که در جامعه به فرد تعلق دارد. به عبارت دیگر شخص، کار و عمل معینی را در جامعه عهده دار است (بیرو، ۱۳۸۰:۸۷۲).

تعریف عملیاتی:

- به منافع شخصی خود بیش از کیفیت کار اهمیت می‌دهم.
- سعی می‌کنم کارم را به درستی انجام دهم.
- کاری که به نفع سازمان نیست ولی با منافع کارکنان سازگار است باید انجام گیرد.
- در ارتباط با کارم احساس تکلیف و مسئولیت‌پذیری می‌کنم (علیخواه، ۱۳۸۳:۷۲۲)

نقش‌های خانوادگی و خویشاوندی: تعریف مفهومی: این نقش‌ها متأثر از روابط اجتماعی ناشی از پیوندهای خونی (حقیقی یا فرضی) و ناشی از ازدواج، بطوری کجا تحت عنوان خویشاوندی نام برده می‌شود. نقش خانوادگی و خویشاوندی در بیشتر جوامع نقش مهمی در جامعه‌پذیری افراد و حفظ همبستگی گروهی ایفا می‌کند (آبر کرامبی، ۱۳۶۷: ۲۰۵).

تعریف عملیاتی:

- من نسبت به روابط خانوادگی و خویشاوندی علاقه دارم.
- اعضای خانواده در رفع مشکلات یکدیگر مشارکت دارند.
- بزرگان فامیل در امور مربوط به اعضای فامیل مشارکت دارند.
- اعضای فامیل از نظرات همدیگر تبعیت دارند (علیخواه، ۱۳۸۳: ۱۳۷)

بعد قانون‌گرایی: تعریف مفهومی: قانون مجموعه‌ای از دستورالعمل‌هاست که توسط مجموعه‌ای به اجرا گذاشته می‌شود و به‌عنوان میانجی در روابط اجتماعی بین مردم عمل می‌کند. قانون‌گرایی به اصالت قانون و اصول قضایی و حقوقی در روابط بین مردم و دولت و مابین مردم معتقد است.

تعریف عملیاتی:

- قانون به مسائل انسان پاسخگوست.
- تا حد امکان سعی می‌کنم قوانین در جامعه را نقض نکنم.
- قوانین موجود در جامعه دست و پاگیر و محدودکننده است.

- قانون در بهبود روابط میان افراد مؤثر است.

دینداری: در پژوهش حاضر متغیر دینداری با ۵ بعد مشتمل بر بعد تجربی، بعد پیامدی، بعد آگاهی، بعد اعتقادی و بعد مناسکی در سطح سنجش رتبه‌ای و در قالب طیف لیکرت اندازه‌گیری شده است. در ادامه تعاریف مفهومی و عملیاتی هر یک از ابعاد پرداخته می‌شود:

تعریف مفهومی: به طور کلی و با در نظر گرفتن تمامی انسانیت در همه زمان‌ها می‌توان دین را همچون گرایش شدید انسان‌ها به سوی وجود والای خداوند یا نیروهای برین و یا احساس ساده وابستگی به آنان به منظور تبیین علل وجودی خویشتن در جهان و بازیابی معنایی برای هستی دانست. در نتیجه دین اعتقادات نسبت به این واقعیت‌ها و اشکالی که به خود می‌گیرند مناسک، کیش‌ها و اعمال گوناگون مذهبی را مشخص می‌دارد (بیرو، ۱۳۸۰: ۳۲۰)

از میان مدل‌های سنجش دینداری، مدل گلاک و استارک مدلی چند بعدی است که نسبتاً جامع و فراگیر است و اغلب ابعاد مشترک میان ادیان را در برمی‌گیرد که شامل: بعد اعتقادی، بعد مناسکی، بعد تجربی، بعد آگاهی و بعد پیامدی است که در ذیل به هر کدام اشاره می‌شود.

بعد تجربی: تعریف مفهومی: بعد تجربی یا عواطف دینی در عواطف، تصورات و احساسات مربوط به برقراری رابطه با وجودی همچون خدا که واقعیت غایی با اقتدار متعالی است ظاهر می‌شود (سراج زاده، ۱۳۸۳: ۶۴)

تعریف عملیاتی:

- بیشتر اوقات در زندگی از خداوند کمک می‌خواهم.

- همواره خدا را حاضر و ناظر بر رفتارهای خود می‌بینم.
- گاهی اوقات احساس ترس از خدا به من دست می‌دهد.
- گاهی احساس توبه می‌کنم و از خدا می‌خواهم برای جبران گناهانم به من کمک کند (فرجی، ۱۳۸۸: ۸۹)

بعد پیامدی: تعریف مفهومی: پیامدهای دینداری شامل پیامدهای باور، عمل، تجربه و دانش دینی در زندگی روزمره فرد معتقد و روابط او با سایرین است (سراج زاده و توکلی، ۱۳۸۰: ۱۶۵)

تعریف عملیاتی:

- با پدیده بدحجابی باید با قاطعیت مبارزه کرد.
- درمورد خرید و فروش مشروبات الکلی نباید سخت‌گیری کرد.
- موافق عدم اجازه چاپ به کتاب‌هایی هستم که با عقاید دینی تضاد دارند.
- باید جلوی فیلم‌ها و کتابهایی را که باعث ناراحتی افراد مذهبی می‌شود را گرفت (فرجی، ۱۳۸۸: ۹۱).

بعد آگاهی یا شناختی: تعریف مفهومی: شامل حداقل آگاهی فرد مومن از دین مورد قبول خود اوست (فرجی، ۱۳۸۸: ۸۷)

تعریف عملیاتی:

- نسبت به احکام نماز شناخت دارم.
- نسبت به احادیث و روایات شناخت دارم.

- نسبت به حلال و حرام دینی شناخت دارم.

- نسبت به زندگی علمای دینی شناخت دارم (علیخواه، ۱۳۸۳:۴۴۲).

بعد اعتقادی: تعریف مفهومی: باورهایی را دربرمی‌گیرد که انتظارمی‌رود پیروان آن دین، بدان‌ها اعتقاد داشته باشند (سراج زاده و توکلی، ۱۳۸۰:۱۶۴). اگر بخواهیم این بعد را در ارتباط بادین اسلام بیان کنیم مجموعه‌ای از باورها که «اصول دین» خوانده می‌شود را دربرمی‌گیرد.

تعریف عملیاتی:

- مذهب به تمام مسائل انسان پاسخگوست.

- مذهب رابطه درست انسان را بادیگران تنظیم می‌کند.

- مذهب وسیله رسیدن به منافع همه افراد جامعه است (علیخواه، ۱۳۸۳:۴۴۲)

بعد مناسکی: تعریف مفهومی: معمولاً مناسک را مجموعه‌ای از قواعد رایج در یک کیش می‌دانند و کیش خود به منزله اظهارستایش و احترام به مقام الهی به‌طورجمعی است (بیرو، ۱۳۸۰:۳۲۶).

تعریف عملیاتی:

- سعی می‌کنم نماز را بطور منظم و سروقت بخوانم.

- سعی می‌کنم هر روز بعد از نماز قرآن بخوانم.

- گاهی به زیارت اماکن متبرکه می‌روم.

- سعی می‌کنم در مراسم مذهبی مساجد شرکت کنم (فرجی، ۱۳۸۸:۸۵).

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

بررسی یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد از بین پاسخگویان، ۱۶۴ مرد و ۱۵۵ نفر زن هستند. میانگین سن پاسخگویان برابر با ۳۰/۱۹ و از بین پاسخگویان ۲۳۲ نفر دارای مدرک دیپلم و بالاتر و ۷۹ نفر از آن‌ها دارای مقاطع سوم دبیرستان و پایین‌تر هستند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۲/۱٪ بیکار، ۱۹/۴٪ محصل و دانشجو، ۲۲/۶٪ خانه‌دار، ۲۰/۸٪ آزاد و ۳۵٪ دولتی هستند.

متغیر سبک زندگی در قالب ۶ بعد مورد سنجش قرار گرفته است، نتایج توصیفی به دست آمده نشان می‌دهد که ۴۵/۶ درصد افراد نمادهای منزلتی را در حد کم انتخاب و تنها ۴۳/۴ درصد از آن‌ها این بعد را در حد زیاد انتخاب نموده‌اند و نشان‌دهنده این است که افراد دارای نمادی منزلتی و همچنین مصرف‌گرایی پایینی هستند؛ بنابراین مصرف زیاد و خرید کالاهای تجملی در میان افراد از اهمیت زیادی برخوردار نیست.

- یافته‌ها حاکی از آن است که بعد نقش‌های خانوادگی و خویشاوندی با داشتن میانگین ۷۰/۲۲ حد مطلوب را در این زمینه کسب کرده است. بعد نقش‌های خانوادگی دارای بالاترین میانگین می‌باشد؛ بنابراین نقش‌های خانوادگی و روابط خویشاوندی در بین افراد دارای اهمیت زیادی است و اکثر پاسخگویان دارای روابط گرم خانوادگی هستند. نمادهای منزلتی دارای کمترین میانگین با میزان ۴۹/۷۵ است که نشان می‌دهد نمادهای منزلتی و شاخص‌های آن از جمله خرید کالاها تجملی، پیروی از مد در بین پاسخگویان دارای جایگاه پایینی است و برای افراد اهمیت زیادی ندارد (جدول شماره ۱).

جدول (۱): آماره‌های توصیفی متغیر سبک زندگی

ابعاد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
نمادهای منزلتی	۰	۱۰۰	۴۹/۷۵	۱۸/۴۳	/۰۷۲	-/۲۴۵
الگوهای رفتاری	۰	۱۰۰	۶۶/۷۳	۱۸/۴۲	-/۸۹۵	۱/۱۹۸
مصرف‌گرایی	۰	۱۰۰	۴۹/۸۰	۱۸/۴۲	/۰۵۱	-/۲۳۵
نقش‌های خانوادگی	۱۶/۶۷	۱۰۰	۷۰/۲۲	۱۶/۲۷	-/۶۵۱	/۴۴۱
قانون‌گرایی	۱۲/۵۰	۱۰۰	۶۸/۵۸	۱۸/۶۸	-/۸۶۸	۳/۱۱۲
نقش‌های شغلی	۱۲/۴۳	۹۶/۴۳	۶۴/۵۱	۱۲/۳۵	-/۲۴۲	/۶۴۸
سبک زندگی	۱۲/۸۶	۸۲/۱۴	۵۲/۳۸	۱۲/۷۸	-/۰۹۹	-/۳۹۱

مفهوم دین‌داری در قالب ۵ بعد بررسی شده است و همه این ابعاد حداقل میانگین ۵۰ را کسب کرده‌اند. در این میان بعد تجربی بالاترین میانگین را با میزان ۸۶/۷۱ کسب کرده است و این بیانگر این است که بیشتر پاسخگویان در زندگی خود همواره خدا را حاضر و ناظر می‌دانند. کمترین میانگین هم متعلق به بعد پیامدی است. این گویای آن است که افراد به پیامدها آثار دین‌داری خود در عمل و باور خود اهمیت کمی می‌دهند (جدول شماره ۲).

جدول (۲): آماره‌های توصیفی متغیر دین داری

ابعاد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
بعد تجربی	۰	۱۰۰	۸۶/۷۱	۱۴/۸۲	-۱/۸۲۵	۵/۲۱۱
بعد پیامدی	۰	۹۳/۷۵	۵۵/۷۴	۱۵/۳۳	-/۲۷۱	-/۰۵۲
بعد آگاهی	۱۰	۱۰۰	۷۳/۴۸	۱۴/۴۸	-/۷۶۸	۱.۷۷۴
بعد اعتقادی	۲۸/۵۷	۹۲/۸۶	۶۲/۸۱	۱۱/۴۶	-/۲۳۶	/۲۰۲
بعد مناسکی	۱۶/۶۷	۱۰۰	۶۹/۱۱	۱۷/۵۸	-/۳۲۴	-/۱۶۴
دین‌داری	۱۷/۵۹	۹۱/۶۷	۶۹/۵۶	۱۰/۳۵	-/۸۵۵	۲/۱۰۷

یافته‌های استنباطی

یافته‌های آزمون تی نشان می‌دهد که میزان دین‌داری افراد برحسب جنس متفاوت است. به این معنی که سطح معنی‌داری بین دو مقوله با میانگین زن (۸۱/۲۲) و مرد (۹۰/۸۸) برابر با ۰/۰۰۰ می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد میزان دین‌داری افراد برحسب جنس آن‌ها متفاوت است و میزان دینداری در بین مردان بیشتر از زنان است (جدول شماره ۳).

جدول (۳): آزمون تفاوت میزان دین‌داری افراد بر حسب جنسیت

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی	سطح معنی‌داری
زن	۸۱/۲۲	۱۱	۸/۳۱	۰/۰۰۰
مرد	۹۰/۸۸	۱۱/۷		

جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون همبستگی I پیرسون استفاده شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که:

- همبستگی بین متغیرهای دینداری و نمادهای منزلتی معنی‌داری و نوع رابطه نیز منفی و معکوس می‌باشد، به این معنی که با افزایش دینداری افراد، توجه به نمادهای منزلتی در بین آنان کاهش می‌یابد، عکس موضوع نیز مورد تأیید می‌باشد.
- رابطه خطی بین متغیرهای دینداری و الگوهای رفتاری به لحاظ آماری معنی‌دار و مثبت نشان داده شد، بر این اساس، هرچه میزان دینداری افراد بالاتر باشد، افراد الگوهای رفتاری بهتری را بر خواهند گزید.
- همبستگی بین دو متغیر دینداری و مصرف‌گرایی مورد تأیید واقع شد، نوع رابطه نیز منفی و معکوس می‌باشد، بر این اساس هرچه میزان دینداری افراد بالاتر باشد، میزان مصرف‌گرایی آنان بالاتر خواهد بود، عکس موضوع نیز مورد تأیید می‌باشد.
- رابطه خطی بین متغیرهای دینداری و قانون‌گرایی تأیید شد، نوع رابطه نیز مثبت و مستقیم می‌باشد، به این معنی که با افزایش میزان دینداری افراد، قانون‌گرایی نافرود نیز بالاتر خواهد بود.

- همبستگی بین متغیر دینداری و نقش‌های خانوادگی نیز معنی‌دار و مثبت برآورد شد، هر چه میزان دینداری بالاتر باشد، افراد به نحو بهتر و مطلوب‌تری از این‌فای نقش‌های خانوادگی بر خواهند آمد.
- رابطه بین متغیرهای میزان دینداری و نقش‌های شغلی نیز مورد تأیید واقع شد، نوع رابطه نیز مثبت و مستقیم می‌باشد.
- نهایتاً این که همبستگی بین متغیر دینداری و سبک زندگی به لحاظ آماری مورد تأیید واقع شد، نوع رابطه نیز مثبت و مستقیم می‌باشد، بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش میزان دینداری در بین افراد مورد مطالعه، سبک زندگی مناسب و مطلوب‌تر خواهد بود (جدول شماره ۴).

جدول (۴): آزمون همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

دینداری		سبک زندگی
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۰	-۰/۳۷۶	نمادهای منزلتی
۰/۰۰۰	۰/۴۱۲	الگوهای رفتاری
۰/۰۰۰	-۰/۲۱۶	مصرف‌گرایی
۰/۰۰۰	۰/۳۴۱	قانون‌گرایی
۰/۰۰۱	۰/۱۹۴	نقش‌های خانوادگی
۰/۰۰۰	۰/۳۶۵	نقش‌های شغلی
۰/۰۰۰	۰/۳۵۴	سبک زندگی

تحلیل رگرسیونی چند متغیره

جهت تعیین تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته سبک زندگی، از

رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج حاصل از رگرسیونی نشان می‌دهد که تمامی ابعاد متغیرهای دینداری، تأثیر معنی‌داری بر متغیر سبک زندگی داشته است. ابعاد آگاهی، میزان تحصیلات و بعد اعتقادی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر متغیر سبک زندگی داشته‌اند.

همچنین، ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۶۹۲ بوده و ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با ۰/۴۱۸ می‌باشد، به این معنی که مجموع متغیرهای مستقل تحقیق توانسته‌اند ۴۱/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمایند (جدول شماره ۵).

جدول (۵): نتایج تحلیل رگرسیونی متغیر سبک زندگی

Sig	مقدار t	ضرایب	ضرایب	متغیر
		استاندارد شده Beta	استاندارد نشده B	
۰/۰۰۰	۳/۵۶۹	۰/۲۹۳	۰/۳۳۶	بعد تجربی
۰/۰۰۰	۳/۴۲۳	۰/۲۴۹	۰/۳۰۵	بعد پیامدی
۰/۰۰۰	۴/۷۴۲	۰/۴۱۱	۰/۵۶۶	بعد آگاهی
۰/۰۰۰	۳/۶۴۶	۰/۳۰۱	۰/۳۷۳	بعد اعتقادی
۰/۰۱۷	۳/۱۲۲	۰/۲۴۹	۰/۲۶۴	بعد مناسکی
۰/۰۰۰	۴/۵۱۳	۰/۳۹۱	۰/۴۸۱	میزان تحصیلات
ضریب تعیین تعدیل‌شده: ۰/۴۱۸			ضریب همبستگی چندگانه: ۰/۶۹۲	

بحث و نتیجه‌گیری

مفهوم سبک زندگی از جمله مفاهیم علوم اجتماعی و علم جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی است که اخیراً و در دهه اخیر بسیار مورد توجه عالمان علوم اجتماعی و مدیران فرهنگی قرار گرفته است؛ سبک زندگی معنایی است که از به هم تنیدگی و پیوند و نظام‌وارگی و شبکه‌ای بودن عوامل متعددی که در شیوه‌های زندگی یا اقلیم‌های زیستن انسان تأثیر می‌گذارند، به وجود آمده است. چنان‌که بعضاً پدیدار شدن «سبک زندگی» را در زمره اختصاصات «جامعه مدرن متأخر» قلمداد کرده‌اند. بر اساس این دیدگاه، سبک زندگی که شامل مجموعه رفتارها و الگوهای کنش هر فرد که معطوف به ابعاد هنجاری و معنایی زندگی اجتماعی می‌باشد، اطلاق می‌شود و نشان‌دهنده کم و کیف نظام باورها و کنش‌های فرد است. به عبارتی سبک زندگی بر ماهیت و محتوای خاص تعاملات و کنش‌های اشخاص در هر جامعه دلالت دارد و مبین اغراض، نیات، معانی و تفاسیر فرد در جریان عمل روزمره و زندگی روزانه است. در ادبیات جدید جامعه‌شناسی فرهنگ و مطالعات فرهنگی، سبک زندگی اساساً امری متفاوت از فرهنگ - البته نه غیر مرتبط با آن تعریف می‌شود. این تفکیک بیش از هر چیز به سبب نسبتی است که میان مفهوم سبک زندگی با گسترش فردیت و اخلاق فردگرایانه در جامعه جدید برقرار می‌شود. سبک زندگی پایه و اساس فهم شرایط فرهنگی موجود و تحولات پیش رو در این حوزه تلقی می‌شود و نشان می‌دهد که در بطن ارزش‌های موجود در خرده نظام فرهنگی چه می‌گذرد. در واقع با به کارگیری مفهوم سبک زندگی و تعمق در آن می‌توان از هنجارهای پنهان در اذهان، باورها و رفتارهای مردم یک جامعه، سر در آورد و از جهت‌گیری‌ها و الگوهای موجود یا در

حال شکل‌گیری، تفسیر واقع‌بینانه‌ای ارائه کرد. سبک زندگی مجموعه‌ای است از ارزش‌ها، نوع نگاه و تفکر و شیوه‌های رفتاری در هر چیزی. بیشتر مردم معتقدند که باید سبک زندگی‌شان را آزادانه انتخاب کنند. جامعه‌شناسان معتقدند سن، طبقه اجتماعی، قومیت و جنسیت در سبک زندگی هر فرد اثرگذارند. این یعنی هویت از نوع ساختار و طبقه اجتماعی فرد و همچنین جنسیت، سن و مذهب او شکل می‌گیرد. عناصر یک سبک زندگی مشترکاتی را برای شماری آرا افراد پدید می‌آورند؛ به عبارت دیگر گروه‌های اجتماعی بیشتر به یک نوع سبک زندگی گرایش دارند. در تعریفی دیگر سبک زندگی را مجموعه‌ای از سلیقه‌های یک فرد، در هر موضوعی (از دکوراسیون منزل تا آهنگ موردعلاقه)، شیوه‌های رفتار فرد با اطرافیان، ارزش‌ها و عقاید فرد و... می‌نامند. جمع سبک‌هایی که ما در زندگی داریم هویت‌مان را می‌سازد، بنابراین سبک زندگی بخشی از هویت یک جامعه است. جامعه مدرن دارای سبک زندگی خاصی است که او را با انسان موجود در جوامع سنتی و توسعه‌نیافته متمایز می‌کند. می‌توان گفت تمایزات یادشده در زبان، موسیقی، ارزش‌ها، هنر، ادبیات، زندگی خانوادگی، مذهب، آیین، غذا، نام‌گذاری، زندگی عمومی و به عبارتی فرهنگ مادی و غیرمادی تعریف می‌شوند. سبک زندگی نتیجه همه گزینش‌ها، ترجیحات و رفتارهایی است که فرد در ارتباط با کالاهای مادی و فرهنگ مصرفی انجام می‌دهد. سبک‌های زندگی مرسوم در جامعه یک جنبه از فرهنگ آن جامعه را شکل می‌دهد. دین به‌عنوان یک نهاد اجتماعی هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی تأثیرات زیادی بر افراد دارد. دین‌داری دارای ابعاد اعتقادی، پیامدی، تجربی، آگاهی و مناسکی است و در نتیجه هر کدام از این ابعاد بر سبک زندگی فرد تأثیر می‌گذارد و فرد را در انتخاب سبک زندگی و ساختن روایت زندگی همراهی

می‌کند. سبک زندگی در پژوهش حاضر با شش بعد مورد سنجش قرار گرفته است: نمادهای منزلتی، الگوهای رفتاری، مصرف‌گرایی، قانون‌گرایی، نقش‌های خانوادگی و نقش‌های شغلی. با توجه به اطلاعات به‌دست آمده و بررسی میانگین دو مفهوم سبک زندگی و دین می‌توان نتیجه گرفت که از میان ابعاد سبک زندگی بعد نقش‌های خانوادگی و خویشاوندی بالاترین میانگین و بعد نمادهای منزلتی و مصرف‌گرایی پایین‌ترین میانگین را کسب کرده‌اند. همچنین از بین ابعاد دین‌داری بعد تجربی بالاترین و بعد پیامدی پایین‌ترین میانگین را به‌دست آورده است. در بررسی فرضیاتی که مورد آزمون قرار گرفتند، فرضیه میزان دین‌داری افراد بر حسب جنس متفاوت است مورد تأیید واقع شد. این نشان می‌دهد که در جامعه آماری مورد نظر میزان دینداری افراد بر حسب مرد و زن بودنشان خیلی باهم متفاوت است. نتایج نشان می‌دهد که بین دینداری و نمادهای منزلتی رابطه معکوس وجود دارد. به عبارت دیگر، می‌توان گفت که لزوماً افرادی که دارای اعتقادات دینی بالایی هستند، دارای نمادهای منزلتی کم‌تری هستند. همچنین، رابطه خطی بین دو متغیر دینداری و مصرف‌گرایی مورد تأیید واقع شد. جهان امروز جهان مصرف است، با توجه به اینکه هیچ‌کس در این جهان از تأثیر رسانه‌های جمعی مصون نیست. تبلیغات رنگارنگ در رسانه‌ها و نمایش جذاب کالاهای مصرفی بیشتر افراد را به خرید کالاها و سبک زندگی مصرفی ترغیب می‌کند. از دیگر نتایج این تحقیق وجود ارتباط معنادار میان دینداری و نقش‌های شغلی بوده است. نوع رابطه نیز مثبت بوده است، به این معنی که به هر میزان دینداری افزایش یابد، افراد نقش‌های شغلی خود را بهتر ایفا می‌کنند. از آنجایی که ایران یک کشور مسلمان می‌باشد و عقاید و مذاهب افراد بر کار و عمل افراد مؤثر است بنابراین دینداری و شدت و میزان آن از عوامل مهم تأثیرگذار بر شغل و حرفه افراد است.

فرضیه دیگر این تحقیق وجود ارتباط معنادار میان دینداری و نقش‌های خانوادگی و خویشاوندی است. این آزمون بیانگر آن است که به هر میزان دینداری افزایش یابد افراد به نحو بهتر و مناسب‌تری نقش‌های خانوادگی خود را ایفا خواهند نمود. دین به همراه آموزه‌های بسیاری که در زمینه‌های اخلاقی و خانوادگی دارد و به خاطر اینکه اعتقادات و ارزش‌های دینی و مناسک مذهبی و دیگر ابعاد دین تأثیر زیادی بر باورها و عمل افراد می‌گذارد از یک طرف موجب بهبود روابط میان اعضای خانواده شده و از سوی دیگر موجب بهتر و صمیمی‌تر شدن روابط خویشاوندان می‌شود. به علاوه، یافته‌های پژوهش نشان داد که رابطه معنادار و مثبتی بین دینداری و قانون‌گرایی وجود دارد، به عبارتی، هر میزان دینداری افراد افزایش یابد، رعایت قانون هم از سوی آن‌ها بیشتر می‌شود. اسلام دینی است که پیروانش را به رعایت حقوق یکدیگر سفارش کرده و لازمه زندگی جمعی را تبعیت از عوامل وحدت‌بخش می‌داند. در همین رابطه باید گفت که دینداری افراد در رعایت کردن قانون اثرگذار می‌باشد. در ادامه با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه نمود:

- تهیه بروشورها و برنامه‌های آموزشی در رسانه در ارتباط با نقش دین در مدیریت سبک زندگی
- ترویج سبک زندگی اسلامی بر مبنای آموزه‌های قرآنی و دینی
- در مساجد و جلسات مذهبی در مورد نقش دین در بهبود روابط خانوادگی و خویشاوندی توجه بیشتری داده شود.
- از آنجا که نوجوانان و جوانان زمینه و بستر مناسبی برای پذیرش عقاید هستند لذا سعید در مدارس و دانشگاه‌ها به‌وسیله مشاوران و مسئولین بر تأثیر دینداری بر

نقش‌های خانوادگی و همچنین قانون‌گرایی تأکید شود.

- تشکیل درس گروهی‌ها و گردهمایی‌هایی برای افراد که در مورد ارتباط حوزه دین با خانواده، شغل و حرفه و رعایت قانون تبادل نظر شود.

منابع

- ابادری، یوسف و چاوشیان، حسن (۱۳۸۱)، از طبقه تا سبک زندگی رویکردهای نویتن در تحلیل جامعه شناختی هویت اجتماعی، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۰، صص ۳-۲۷.
- پترسون و همکاران (۱۳۷۷)، *عقل و اعتقاد دینی*، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، تهران، طرح نو.
- جوادی آملی، عبدا... (۱۳۸۰)، *شریعت در آینه معرفت*، قم، نشر اسراء.
- چنی، دیوید (۱۳۷۸)، *سبک زندگی*، ترجمه علیرضا چاووشی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی.
- حسینی، فائق (۱۳۷۸)، *سبک زندگی، هویت و ارزش، وب سایت مرکز تحقیقات و مطالعات رسانه‌ای همشهری*.
- حمیدی، نفیسه و فرجی، مهدی (۱۳۸۶)، *سبک زندگی و پوشش زنان در تهران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، سال اول، شماره ۱، صص ۶۵-۹۲.
- خواجه‌نوری، بیژن، ریاحی، زهرا و مساوات، سید ابراهیم (۱۳۹۲)، رابطه سبک زندگی با میزان دینداری جوانان: مورد مطالعه جوانان شیراز، *فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شوشتر*، سال هفتم، شماره ۲۰، صص ۱۰۳-۱۳۰.
- ربانی، رسول و رستگار، یاسر (۱۳۸۷)، جوان، سبک زندگی فرهنگ مصرفی، *فصلنامه مهندسی فرهنگی*، سال سوم، شماره ۲۳ و ۲۴، صص ۴۴-۵۳.
- رحمانی فیروز جاه، علی و سهرابی، سعدیه (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان بررسی جامعه‌شناختی رابطه بین سبک زندگی و دین‌داری (مطالعه موردی شهر ساری)، *فصلنامه پژوهش‌های علم و دین*، دوره ۴، شماره ۷، صص ۳۹-۶۰.

- رسولی، محمدرضا (۱۳۸۲)، بررسی مؤلفه‌های سبک زندگی در تبلیغات تجاری تلویزیون، *فصلنامه علوم اجتماعی*، سال دوم، شماره ۲۳، صص ۴۳-۹۴.
- زاکرمن، فیل (۱۳۸۴)، *درآمدی بر جامعه‌شناسی دین*، ترجمه خشایار دیهیمی، تهران، نشر نی.
- سراج زاده، حسین و توکلی، مهناز (۱۳۸۰)، بررسی تعریف عملیاتی دین‌داری در پژوهش‌های اجتماعی، *نامه پژوهش*، سال پنجم، شماره ۲۰ و ۲۱.
- سعیدی، علی (۱۳۸۲)، جامعه مصرفی و جوانان، *مجله مطالعات جوانان*، سال اول، شماره ۵، صص ۶۱-۷۴.
- شالچی، وحید (۱۳۸۶)، سبک زندگی جوانان کافی‌شاپ، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، سال اول، شماره ۱، صص ۹۳-۱۱۵.
- شجاعی زند، علیرضا (۱۳۸۰)، *دین، جامعه و عرفی شدن: جستارهایی در جامعه‌شناسی دین*، تهران، نشر مرکز.
- علیخواه، فریدون (۱۳۸۳)، *سنجش مفاهیم اساسی علوم اجتماعی*، جلد ۱ و ۲، تهران، نشر آراد.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲)، *مصرف و سبک زندگی*، تهران، نشر صبح صادق.
- فرجی، مهدی و کاظمی، عباس (۱۳۸۸)، بررسی وضعیت دین‌داری در ایران با تأکید بر داده‌های پیمایش‌های سه دهه گذشته، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره دوم، شماره ۶، صص ۷۹-۹۵.
- فقیهی، علی‌نقی و خدایاری فرد، محمد و غباری بناب، باقر و شکوهی یکتا، محسن (۱۳۸۵)، بررسی الگوی دین‌داری از منظر قرآن و سنت، *فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز*، دوره ۶، شماره ۱۹، صص ۴۱-۷۰.

- کرمی قهی، محمدتقی و زادسر، زینب (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان سنجش رابطه دین‌داری و سبک زندگی (مطالعه موردی زنان ۲۰ ساله و بیشتر ساکن شهر تهران)، *فصلنامه زن در فرهنگ و هنر*، دوره اول، شماره اول، صص ۸۵-۱۰۱.
- کوزر، لوئیس (۱۳۸۳)، *زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی*، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ یازدهم، تهران، انتشارات علمی.
- گنجی، محمد، حسین بر، محمد عثمان، کریمیان، مینا (۱۳۹۴)، بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی و سبک زندگی در بین مردان شهر زاهدان، *فصلنامه جامعه‌شناسی سبک زندگی*، سال اول، شماره ۲، صص ۱۲۹-۱۷۶.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸)، *تجدد تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید*، ترجمه ناصر موفقیان، تهران، نشر نی.
- میرزائی، خلیل (۱۳۸۸)، *پژوهش، پژوهشگری پژوهشنامه نویسی*، جلد اول، نشر جامعه شناسان.
- نازک‌تبار، حسین و زاهدی، محمدجواد و نایبی، هوشنگ (۱۳۸۵)، نقش دین‌داری در ممانعت از بزهکاری جوانان شهر تهران، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۲۳۳-۲۵۷.
- نیازی، محسن و نصرآبادی، محمد (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین میزان دین‌داری و سبک زندگی شهروندان (مطالعه موردی: شهر کاشان)، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، دوره ۱۶، شماره ۱۶، صص ۱۷۳-۲۱۳.
- همیلتون، ملکم (۱۳۸۱)، *جامعه‌شناسی دین*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات تیان.

- Armfield, G. & Holbert, R (2003). "***The Relationship Between Religiosity and Religiosity, and Values, Implication For Consumer Behavior***", in Haugredt.L.2.
- Boenhold, D (2011). "Social Inequality and the Sociology of Life Style: Material and Cultural Aspects of Social Stratification". ***American Journal of Economics and Sociology***.
- Bourdieu, p (1984): Distinction, Cambridge, Mass. Harvard university pressInternet, ***Jornal of Media and Religious***", Vol. 2, No. 3, pp.129-144.
- Kahle, L.R. Kau, A. Tambyan, S. Tan, S. & Jung, K (2005). "Religion and lifestyle.p244.L.1
- Palumets, L (2002): ***Space of lifestyles in Estonia in 1991***, pro ethnological.p.23.